

Lisa Jacobs, viool en artistieke leiding
Floris Onstwedder, trompet
Jan van Grootheest, klavecimbel
The String Soloists

Arvo Pärt
(Geb. 1935)

Concerto piccolo über B-A-C-H
- Preciso
- Lento
- Deciso

Johann Sebastian Bach
(1685-1750)

Vioolconcert nr. 2 in E, BWV 1042
- Allegro
- Adagio
- Allegro assai

Arvo Pärt

Fratres

pauze

Johann Sebastian Bach

Aria Goldberg Variaties, BWV 988

Arvo Pärt

Spiegel im Spiegel

Johann Sebastian Bach

Vioolconcert in d, BWV 1052r
- Allegro
- Adagio
- Allegro

Arvo Pärt is de specialist van de langzame muziek en de hypnotische herhaling. Van klok-achtige geluiden, sobere, bijna archaïsche lijnen en een mystiek, soms diep religieus karakter. Daarom is hij in het Westen door een groot publiek met open armen ontvangen. Zijn iconische muziek staat hier zij aan zij naast wereldberoemde vioolconcerten van het wereldwonder uit Leipzig.

Een klein concert over Bachs naam

Om te beginnen een hommage aan Bach van Arvo Pärt: het Concerto piccolo über B-A-C-H, eigenlijk een kort trompetconcert. Daarvoor gebruikte Pärt een eigen ouder werk, Collage sur B-A-C-H uit 1964, dat hij dertig jaar later verder uitbouwde. Dat was op verzoek van het Göteborg Symfonieorkest en muzikaal leider Neeme Järvi. Zij waren het ook die aan de zijde stonden van trompettist Håkan Hardenberger bij de eerste uitvoering op 23 oktober 1994. Het werk duurt zo'n acht minuten en telt drie delen van elk twee à drie minuten, achtereenvolgens een soort korte toccata, een statige sarabande, en een 'geleerde' ricercare, een voorloper van de fuga waarin Bach de ware grootmeester was. De muziek varieert van fragmenten van Bach die opdoemen en weer verdwijnen, via neoclassicistische vlagen, tot eigentijdse muziek met clusters. Van Bach zijn te horen zijn beroemde Air, de melodie uit de Sarabande van de Engelse suite nr. 6, en natuurlijk het thema gebaseerd op zijn naam, BACH. Naast de solotrompet zijn te horen piano en klavecimbel en strijkers.

Stralend concert

Aansluitend het Vioolconcert in E BWV 1042 van Johann Sebastian Bach, dat zo geliefd is omdat het zo straalt in de snelle delen en omdat er van de solist zo'n briljante speeltechniek wordt gevraagd. Het pakkende openingsthema overheerst het hele eerste deel, waarbij viool en orkest de krachten bundelen voor een gezamenlijk betoog in plaats van de gebruikelijke wedijver tussen solist en orkest. Het langzame middendeel is een tedere cantilene (zangerige melodielijn) met rijke omspelingen, waarbij het orkest zich enkel aan begin en eind laat horen. En het levendige slotdeel is in een rondedans met het ritme van de passepied, een van oorsprong Bretonse dans in driedelige maat, zoals de latere wals. Dat geeft dit vioolconcert naast de Italiaanse invloeden toch nog een flinke vleug Franse sfeer mee. Daaraan is te zien dat Bach weliswaar voor een adellijke broodheer componeerde, maar daarbij toch een grote artistieke vrijheid had.

Glasachtige strijkersklanken

Arvo Pärt zocht zijn inspiratie in vroegere tijden, in de sobere lijnen van de muziek uit de middeleeuwen en renaissance. Hij werd geboren in Estland in 1935 en is een van de weinige hedendaagse componisten die grote bekendheid en populariteit genieten. Vooral de werken uit de jaren 1980, die geschreven zijn in de typische Pärt-stijl, hebben bijgedragen aan zijn roem. Zo ook Fratres uit 1977, dat opent met glasachtige strijkersklanken en in negen variaties evolueert naar troostrijke warmte. Een d-mineurtoonladder wordt ingenieus gecombineerd met a-mineur noten in zorgvuldig geweven middenstemmen, en passages van geladenheid en ontspanning wisselen elkaar prachtig af als symbolen van tijd en tijdloosheid.

‘Het ogenblik en de eeuwigheid hangen met elkaar samen. Wij worstelen met die tegenstelling’, stelt Pärt. ‘Ze is de oorzaak van al onze tegenstrijdigheden, onze halsstarrigheid, onze kleingeestigheid, ons geloof en ons verdriet.’

Oneindige spiegeling

Na de prachtige Aria uit Bachs Goldberg-variaties opnieuw een sprong naar de twintigste eeuw van Arvo Pärt. Hij schreef Spiegel im Spiegel kort voordat hij Estland verliet. Ook dit werk is in de zogenaamde tintinnabular-stijl (klokachtige stijl), met een melodische partij en een begeleiding van steeds herhaalde klokachtige drieklanken. Het idee van een oneindige herhaling ligt verborgen in de titel, van twee tegenover elkaar opgestelde parallelle spiegels die elkaars beeld eindeloos blijven reflecteren.

Vioolconcert gereconstrueerd

Ook Johann Sebastian Bach greep geregeld terug op oudere werken om weer iets nieuws te creëren. Zo schreef hij geschiedenis met zijn klavecimbelconcerten, destijds een nieuwe uitvinding, omdat hij daarin het klavecimbel bevrijdde uit zijn traditionele rol van begeleidingsinstrument en in de schijnwerpers zette als solo-instrument. Via zijn zonen en via Haydn, Mozart en Beethoven zou het klavecimbelconcert uitgroeien tot een van de meest geliefde genres in de klassieke muziek: het pianoconcert.

Sommige concerten schreef Bach nieuw, voor andere gebruikte hij oudere werken voor andere solo-instrumenten als viool of hobo, en werkte die om tot een versie voor klavecimbel. Zo is het Klavierconcert in d BWV 1052 gebaseerd op een vioolconcert dat verloren is gegaan. De reconstructie van dat ‘verloren’ oudere vioolconcert horen we hier. Het demonische eerste deel met zijn krachtige unisono-thema werkte Bach later nog weer om tot een orgelprelude, en het langzame deel tot het eerste koor van Cantate 146 ‘Wir müssen durch viel Trübsal’. De opzet van de Finale is vergelijkbaar met die van het eerste deel. Ze is gebouwd op een ritornello (terugkerend refrein) van twaalf maten, waarna de solist inzet met een toccata-achtige figuur als zijn eerste solo.

Clemens Romijn

Lisa Jacobs

De Nederlandse violiste Lisa Jacobs maakte op haar zeventiende haar debuut met het Koninklijk Concertgebouw Orkest o.l.v. Riccardo Chailly en speelde sindsdien in alle grote Nederlandse concertzalen maar ook elders in de wereld. Ze won onder meer het Internationale Jascha Heifetz Competition in Litouwen, waar zij tevens de publieksprijs in de wacht sleepte. Daarnaast ontving Lisa meerdere beurzen in Nederland, Italië en Frankrijk en was zij winnaar van de prestigieuze Grachtenfestivalprijs. Lisa Jacobs soleerde met orkesten in Nederland, Europa en Mexico, en met dirigenten als Neeme Järvi, Mariss Jansons, Jurjen Hempel, Riccardo Chailly, Otto Tausk en Jan Willem de Vriend. Opgeleid werd Lisa Jacobs door o.a. Joyce Tan aan het Utrechts Conservatorium, Ilya Grubert in

Amsterdam, Christoph Poppen in München en door Nelli Shkollnikova. Naast haar concertcarrière geeft Lisa Jacobs graag les en is ze docent viool aan het Koninklijk Conservatorium van Gent.

Floris Onstwedder

Trompettist Floris Onstwedder won prijzen bij internationale competities en toerde met groot succes door Europa, China en Noord-Amerika. Floris (1992) groeide op in een muzikale familie en kreeg op zijn vierde verjaardag zijn eerste trompet uit de collectie van zijn grootvader: een Selmer piccolo trompet. Inmiddels is Floris Onstwedder een gevierd musicus en wordt hij internationaal geprezen vanwege zijn fabuleuze techniek, zijn romantische spel en muzikaliteit. Hij trad meermaals op voor de Koninklijke familie, speelde met onder meer Daniëlle de Niese, Ray Chen en Albrecht Mayer, soleerde met orkest in de grote zaal van het Koninklijk Concertgebouw in Amsterdam en gaf zijn transcriptie van Mendelssohns Vioolconcert in Los Angeles ten beste. Floris Onstwedder studeerde in Amsterdam, Maastricht en Zürich bij Frits Damrow, Theo Wolters en Wim van Hasselt. 'De beleving van muziek en het behoud en doorgeven van cultuur en kunst zijn van cruciaal belang. Het zorgt voor harmonie, tolerantie, wederzijds respect en het verbindt mensen in tijden van haast en hectiek', aldus Floris Onstwedder.

Jan van Grootheest

Klavocinist Jan van Grootheest kreeg zijn eerste lessen klavecimbel bij Anneke Uittenbosch. Daarna studeerde hij bij Siebe Henstra in Utrecht en clavichord bij Menno van Delft. Jan treedt regelmatig op in Nederland en gaf concerten in België, Mexico, Denemarken en Zuid-Afrika. Als continuo speler werkte hij in vele orkesten zoals het Balletorkest, het Residentie orkest en LUDWIG. Naast zijn concertpraktijk werkt hij als piano- en klavecimbeldocent bij Het Klooster te Woerden en Het Muziekpakhuis te Amsterdam.

The String Soloists

The String Soloists is een internationaal strijkersensemble van Europese musici in 2015 opgericht en geleid door Lisa Jacobs. Alle veertien leden hebben afzonderlijk hun sporen verdiend tijdens prestigieuze concoursen en spelen op de grote concertpodia wereldwijd. In 2016 bracht het ensemble een eerste cd uit met vioolconcerten van Locatelli. The String Soloists werden verschillende keren uitgenodigd om live op te treden op de Nederlandse radio en televisie. Zo waren er optredens in de zondagochtendreeks van het Amsterdamse Concertgebouw, de Robeco Summer nights en concertreizen naar Italië, Duitsland en Portugal. Naast uitvoeringen van het reguliere repertoire richt het ensemble zich op het uitvoeren van onterecht verwaarloosde werken. De samenstelling van het ensemble stelt hen in staat zowel als ensemble-lid en als solist binnen de groep te spelen.